

ANY CARMELINA SÁNCHEZ-CUTILLAS: MATÈRIA DE MEMBRANÇA

JOAN BORJA I SANZ
Universitat d'Alacant
joan.borja@ua.es

El 2020 va ser declarat Any Carmelina Sánchez-Cutillas per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. Tanmateix, el terrabastall ocasionat per la pandèmia de COVID-19 va fer que la celebració d'aquest Any Carmelina s'estenguera al 2021. Aquesta circumstància, juntament amb la revelació de la veritable data de naixement de l'autora (tot i que les biografies consignaven l'any 1927 com a referència, s'ha pogut constatar que Carmelina va néixer, en realitat, el 23 de juny de 1921), ha fet possible que l'Any Carmelina Sánchez-Cutillas haja pogut coincidir, a més, amb el centenari del naixement de l'autora.

Difícilment podíem imaginar, el 23 de gener de 2020, quan va tindre lloc l'acte d'inauguració de l'Any Carmelina a la Casa de Cultura d'Altea, que la celebració seria condicionada d'una manera tan decisiva per la crisi sanitària. Fet i fet, va ser aprofitant una finestra de relativa tranquil·litat sanitària, que el 15 de juliol de 2020 es van poder presentar, en únic acte a l'aire lliure (a la plaça de l'Aigua d'Altea), el còmic *Carmelina Sánchez-Cutillas*, obra d'Esperança Martínez Molina; l'exposició itinerant *Carmelina Sánchez-Cutillas. Des de les fronteres del silenci* amb el corresponent catàleg divulgatiu; la versió digital de la *Ruta Carmelina. La casa de la mar* per a l'aplicació App PlayAltea; i la nova edició —institucional i commemorativa— de *Matèria de Bretanya*.

A més dels referits materials i recursos, també el 2020 es va publicar, en la «Col·lecció Didàctica» de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, *Carmelina Sánchez-Cutillas: des de les fronteres del silenci. Material didàctic per a batxillerat*. Aquest «material didàctic», com l'exposició i l'opuscle *Carmelina Sánchez-Cutillas. Des de les fronteres del silenci* van anar a càrrec de Joan Borja i M. Àngels Francés, comissaris externs de la Comissió de l'Any Carmelina: una comissió presidida per Maribel Guardiola, i integrada, també, per les acadèmiques Verònica Cantó (que va succeir Maribel Guardiola com a presidenta de la comissió quan aquesta va deixar de ser acadèmica el 2021), Tudi Torró i Immaculada Cerdà.

L'11 de setembre de 2020 es va poder inaugurar a la Sala Zero del Centre del Carme de Cultura Contemporània de València l'exposició fixa *Des de les fronteres del silenci: Carmelina Sánchez-Cutillas*. I precisament en aquest mateix Centre del Carme va tindre lloc, el 24 de setembre de 2020, la jornada «Feminari: Carmelina Sánchez-Cutillas, dona rebel», amb la participació d'especialistes i escriptores com Maria Lacueva, Rosa Roig, Àngels Gregori, Margarida Castella-

no, Maria Àngels Herrero, Joan Borja, Mari Àngels Francés, Marisol González Felip, Pepa Guardiola, Gràcia Jiménez i Anna Moner. Al final de la Jornada, de més a més, va tindre lloc la preestrena del documental *Carmelina, mar i cel*, de Matilde Alcaraz i Juan Pablo Valero, produït per À Punt Mèdia.

Mentrestant, per mitjà d'un conveni amb el Col·legi Oficial de Bibliotecaris i Documentalistes (COBDCV), es va crear la figura estratègica de «l'ambaixador de l'Any Carmelina»: un càrrec que va recaure en el senyor Ignasi Beltran Moraleda. Aquesta col·laboració amb el COBDCV va resultar determinant per a la difusió dels materials divulgatius i didàctics, per a l'exhibició de l'exposició itinerant i per a l'organització de clubs de lectura gràcies a la involucració d'un total de seixanta-vuit biblioteques públiques adscrites a l'Any Carmelina. De més a més, en ple confinament, el COBDCV va celebrar el Dia del Llibre de 2020 amb una memorable lectura virtual en homenatge a Carmelina, i va col·laborar en el viquiprojecte «Escriptora de l'Any 2020-21: Carmelina Sánchez Cutillas», al si del qual es van dur a terme activitats com la Viquimarató Carmelina Sánchez-Cutillas (a la Biblioteca Carmelina Sánchez-Cutillas de Benicalap, el 5 de juny de 2021) o la jornada Wiki Takes Altea (a la Biblioteca Municipal d'Altea, el 2 d'octubre de 2021).

La felix coincidència del centenari del naixement de Carmelina Sánchez-Cutillas amb la celebració de l'Any de l'escriptora va habilitar l'oportunitat de commemorar l'efemèride amb sengles actes a les principals ciutats vinculades a l'autora: a València, el 17 de juny de 2021, a Sant Miquel dels Reis (amb un recital de poemes a càrrec de Josep Valero i Marina Mulet, acompanyats per la violoncellista Vicen Carrascosa); i a Altea, sis dies més tard, el 23 de juny de 2021, vespra de Sant Joan, coincidint amb el centenari exacte de la data de naixement, amb la presentació del Centre d'Interpretació Carmelina Sánchez-Cutillas a la Casa Gadea d'Altea. Aquest Centre d'Interpretació, creat per l'Ajuntament d'Altea, la Càtedra Eric Valor de la Universitat d'Alacant i la Generalitat Valenciana s'ubica en una icònica vil·la construïda a finals del segle XIX que la mateixa Carmelina descrivia com «un immens i fins i tot gran Palau de les Fades».

El 21 de setembre de 2021 es commemorava en la Universitat d'Alacant la Jornada Carmelina Sánchez-Cutillas, amb una nova exposició, una conferència d'Enric Balaguer i, molt especialment, la presentació del portal de la Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes dedicat a l'escriptora (a càrrec de Maribel Guardiola),¹ que ofereix un nodridíssim repertori de documents, recursos i enllaços sobre l'autora. Una setmana més tard, el 28 de setembre de 2021, l'Any Carmelina viatjava fins a Barcelona amb l'homenatge «Matèria de Carmelina», que va tenir lloc a la sala Oriol Bohigas de l'Ateneu Barcelonès (coorganitzat pel mateix Ateneu, el PEN Català i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua).

Mereixen igualment ser destacades les nombroses publicacions que l'Any Carmelina ha propiciat. S'hi ha produït una notabilíssima ampliació de contribu-

1. Vegeu <https://www.cervantesvirtual.com/portales/carmelina_sanchez_cutillas>.

cions sobre la vida i l'obra de l'escriptora d'Altea. Ja el 2020 Vincle Editorial havia publicat el llibre *La meua cambra més estimada. La biblioteca de Carmelina Sánchez-Cutillas*, de Lluís del Romero Sánchez-Cutillas. La revista *Scripta* publicava, així mateix, en el volum 17 (2021), el dossier monogràfic «100 anys de Carmelina Sánchez-Cutillas», amb aportacions de Maribel Guardiola, Verònica Cantó, Irene Mira-Navarro, Noèlia Díaz Vicedo, Begoña Pozo, Joan Borja i Josep Vicent Garcia Sebastià. I, igualment, en *La Veu dels Llibres* es difonia, la mateixa setmana del centenari (concretament, el dissabte 26 de juny de 2021), un altre monogràfic amb articles d'Enric Balaguer, Joan Borja, Mari Àngels Francés, Maribel Guardiola i Lluís del Romero Sánchez-Cutillas.

Però en el tram final de l'Any Carmelina, dins de la tardor de 2021, quedava encara per produir-se —en termes de pirotècnia— «la bomba de la traca». Perquè els dies 19 i 20 de novembre de 2021 la Casa de Cultura d'Altea acollia encara les jornades acadèmiques «Carmelina Sánchez-Cutillas, des de les fronteres del silenci», amb noves aportacions analítiques d'Enric Balaguer, Anna Esteve, Margalida Pons, Víctor Labrado, Mari Àngels Francés, Ximo Espinós, Irene Mira-Navarro, Amparo Pons, Vicent Salvador i Joan Borja. En el marc d'aquestes jornades es presentava el volum *Des de les fronteres del silenci. Aproximació crítica a l'obra de Carmelina Sánchez-Cutillas*, coordinat per Mari Àngels Francés i Joan Borja, a partir dels estudis realitzats pels participants en les dues principals jornades acadèmiques de l'Any Carmelina (la del 24 de setembre de 2020 a València i aquesta dels dies 19 i 20 de novembre de 2021 a Altea). I, de més a més, es donava a conèixer, per fi, l'edició de l'*Obra completa* de Carmelina, per mitjà de dos luxosos volums (el primer de poesia i el segon de prosa) amb l'al·licient afegit d'oferir una estimabilíssima quantitat (i qualitat) de textos fins ara inèdits de l'autora.

Efectivament: per a l'edició de l'*Obra completa*, no solament es van localitzar i reunir els textos dispersos que Carmelina havia publicat ací o allà al llarg de la seua vida: la Comissió de l'Any Carmelina també va gestionar l'estudi del fascinant llegat documental conservat en les 23 caixes del Fons Carmelina Sánchez-Cutillas que la família va voler depositar el seu dia a la Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu. I, així, gràcies a la complicitat i la generositat dels descendents de l'escriptora, s'han pogut documentar, editar i donar a conèixer, degudament redimits del silenci, no solament els llibres coneguts i els textos publicats en llibrets de falles, revistes locals o premsa generalista: també tres poemaris complets dels anys seixanta, fins ara desconeguts —*Joiosa guarda, Màxim desert nostre i De la cendra i la flama*—, amb un total de noranta-quatre poemes nous, als quals cal sumar, encara, prop d'una setantena més de poemes inèdits solts. En total, 334 poemes en un volum de 452 pàgines. I no menys suggeridor és el segon volum, de prosa, amb 624 pàgines, en què es reuneixen, a més dels textos ja coneguts de l'autora, originals fins ara inèdits com ara les narracions curtes «Ara, quan veig un espill», «Èrem una mica com ocells», «Per fi havíem arribat a les postres d'aquell dinarot de Nadal» i «Somnis i divagacions d'estiu»; un saborosíssim «Diari 1964» i una no menys suggeridora «Semblança autobiogràfica»; mecanoscrits amb estu-

dis literaris i historiogràfics com «La personalitat de Jaume Gassull» o «Violant d'Hongria»; pròlegs, presentacions de llibres, ressenyes i comentaris (entre els quals, un substanciós mecanoscrit sobre etnopoètica redactat amb motiu de la presentació del llibre *Rondalles de l'Alacantí*, de Joaquim Gonzàlez Caturla); diversos discursos i parlaments públicament pronunciats, entre els quals «Dona i literatura», «Dones de la Mediterrània», «Sempre que vinc a Altea és com si fera un viatge de retorn»; etc.

Després de la presentació de l'*Obra completa* de Carmelina a Altea va tindre lloc, encara, el 22 de novembre de 2021, una nova presentació a la sala d'actes Alfons el Magnànim del Centre Cultural la Beneficència de València, com a col·loqui solemne per al doble Any Carmelina Sánchez-Cutillas: una celebració que no solament ens deixa com a penyora la memòria de tantes activitats realitzades; els llibres, els estudis i els materials divulgatius editats; o el flamant Centre d'Interpretació Carmelina Sánchez-Cutillas a Altea: també —o sobretot— la preclara consciència que, ençà i enllà de la pura delícia literària que és *Matèria de Bretanya*, Carmelina és —efectivament— «la gran escriptora valenciana del segle XX»: una pura i delitosa matèria literària per a la membraença col·lectiva.